

Бизим вәзифәләримиз

Мир Чәфәр Бағыров йолдашын Бақы зиялыларынын йыгынчагында «Азәр-байчан зиялыларынын нөвбәти вәзи-фәләри» һагындакы мә'рузәси тарих вә фәлсәфә әмләри гаршысында, әдә-бийят вә әдәбийятшүнаслыг гаршысында чох мүнһүм мәсәләләр гойду. Бу мә'рузәдә Бағыров йолдаш һейдәр һүсәйновун «ХІХ әсрдә Азәрбайчанда ичтимаи вә фәлсәфи фи-кир тарихиндән» ады зәрәри, бур-жуа милләтчилийи рүһундә азылмыш китабынын әлмә зид вә Азәрбайчан мәдә-нийәти тарихини тәһриф әдичи маһийә-тини ачыб бизә кәстәрди. Бағыров йолдаш билаваситә әдәбийятымызын вәзийәтиндән данышараг азычыларымызын һәятдән ке-ри галдыгларыны; фәһлә, колхозчу вә зия-лыларымызын әмәк вә мәшәтләрини өй-рәнмәдикләрини, өсләринин идея-сияси вә мәдәни сәвийәләрини йүксәлтмәдикләрини, өз ихтисасларыны артырмадыгларыны хү-суси гәйд әтди. Әдәби тәңгидин вә-зийәти һагында данышаркән Бағыров йолдаш әдәбийятымызын керидә галмасы-на тәңгидин мүгәссир олдугуну, тәңгидин ялыз идея-чәһәтдән дейил, тәңгидчилик сәнәти нөгәйи-һәзәриндән дә кәсәрсиз ол-дугуну сөйләди. Бу мә'рузә әдәбийят-мызын гаршысында чох мүнһүм вәзифәләр гойду. Бақы нефтчиләринин һәят азычы-ларымызын әсәрләриндә һалә там ма'наси-лә өз әкәсини тапмамышдыр. Сосиалист Әмә-ли Гәһрәманлары тәсвир әдилмәмишдир. Совет гуруаушу, республикамызын ама-чиләринин әһяты һәр заман биздән пролән-дә кедир. Мүвәфәғийәтләр вә ениликләр нәһәк адычларла бизи өтүб кечир. Бағыров йолдашын гәйд әтдийи кими биз марксизм-ленинизм классикләринин әсәр-ләрини өйрәнмирик, марксизм методоло-гиясына яхшы сәһиб ола билмирик.

Бағыров йолдаш гәйд әтмишдир ки, ичимиздәки нәгсанлар әсл бодшевизм-чәсинә, совет рүһундә тәңгид әдилмәди, өзүнүтәңгид шәхсийәтләрин вә адалла-рын мөргәндән асылы олмаяраг кәңиш-ләндирилмәди. Әдәбийятымызда тәңги-дин әңфәлийиндәндир ки, биздә халгилык принципи тәһриф әдилди, вә совет азычы-ларына, совет әдәбийятына ябанчы олан сахта халгилыкә өвәз әдилди. Тәңгидин әңфәлийиндәндир ки, ба'ан азы-чыларымыз, о чүмләдән мән өзүм дә вах-тилә, совет әдәбийятынын әсәс методу олан сосиализм реализм методундән узаглаш-мыш, бир-чох әсәрләримиздә совет һәятны тәһриф әтмишдик. Тәңгидин әңфәлийиндән вә йох дәрәжәсидә олмасындандыр ки, һейдәр һүсәйновун зәрәри вә әлмә анд китабынын маһийәти ачылмамыш; әкәс-нә, бу китаб һагында Мәммәд Арифин, Мәһди һүсәйнин вә һәтта тәңгидә һеч бир әләгәси олмай Чәләл Мәммәдовун һәгигә-тин үстүнү пәрәләйән, тә'риф әдичи мә-галәләри чап олунмушдур. Мирә Ибраһи-мов йолдаш принципсизлик шәстәрәрәк һей-дәр һүсәйновун бу китабына өз шәхси мәктубундә мүсбәт гиймәт вермишдир.

Белә зәрәрдә китабын һагында бейүк тә'риф мөгаләзилә чыхыш өдән Мәммәд Ариф, онун буржуа милләтчилийи, әлмә зид маһийәти кифә олундуған сонра белә өз дөдәкләриндән әл чәкәмишдир. Мәм-мәд Арифин Бақы зиялылары йыгынча-гындакы чыхышы онун өз сәһвләрини бойчуна алмаг истәмәдийини, бир чох мә-галәләриндә бурахдыгы кобүд вә сияси нәгасиләри һалә дә мүдәфиә әтдийини кәстәрди. Бу чүр сәһвләр әйик дәрәжәдә

Мәһди һүсәйнин дә мөгаләләриндә вар-дыр. Һәр икисинә, һәм Арифә, һәм дә Мәһди һүсәйнә мөгаләләриндә буржуа мил-ләтчилийи мейилләри олдугу вә бу яныш йолдан әл чәкмәк ләзым кәлдийи дөфәләр-лә кәстәрилмишдир. Мәһди һүсәйн өз бәди-и ярадычылығында белә Шамилин мәфтуну-дур. Онун һалә он ил бундан габаг адыгы «Шамил» п'есәи партия тәрәфиндән кәскин тәңгид олунмуш вә Шамилин мүртәчә һәрә-катынын Мәһди һүсәйн тәрәфиндән иде-ализә әдилдийи кәстәрилмишдир. Партия тәрәфиндән бу чүр гәт'и хәбәрдарлыгдан сонра Мәһди һүсәйн ена дә өз сәһвләрини тәкрат әтмәйә башламыш, мүртәчә Шами-н һәрәкатыны вә мүридизми байраг өдән зәрәрли бир әсари тә'риф әдичи бир мәга-лә илә чыхыш әтмиш вә һәтта «Абшерон» кими Бақы нефтчиләринин һәятны тәс-вир өдән вә тарихлә һеч бир әләгәси олма-ян бир әсәрдә белә Шамилин «февгәл»дә гәһрәманлығындан мисаллар кәтирмайә башламышдыр. Мәһди һүсәйн өз ярадычы-лыг йолуну диггәтлә һәзәрдән кечирмәли, тарихи идеализәдән вә тәһриф әтмәкдән («Чаваншир», «Шамил» п'есәләри) әл чәк-мәли, суб'ектив мәгсәдләрдән, достбазлыг-дан узаглашараг әсл коммунист об'ектив-лийи илә әдәбийятә әләгә бәсләмәди.

Йолдаш Бағыровун мә'рузәсини диггәтлә охудугда әдәбийятымызын ән мүнһүм жанрларындан олан драматургиянын нә үчүн сон илләр бу чүр кериләдәдийи, те-атрларымызын нә үчүн бу чүр репертуар чәтинлийи кечирдийи тамамыда айдын олур. Драматургия һәятлә ән чох әләгә-дәр бир жанрдыр. П'ес ялыз халгын һәя-тыны, онун ән көзәл арзу вә хәяллари-ны ифадә әтдикдә, халгын дили илә да-нышыдыла, онун габагчыл адамларыны тәсвир әтдикдә бәди вә актуал олур. Сон илләр азылан п'есләр кәстәрил ки, һәги-гәтән биз һәятлә сых әләгәдәр дейилик: фәһлә, колхозчу вә зиялыларын әмәк вә мәшәтнин аз өйрәнмирик. Кабинетдә оту-руб, дөрд дивар арасына сыхылмагла баш-дән п'ес чыхармаг мүмкүн дейилдир. Азы-чынын адыгы әсәр бүтүн вардыгыла халг-дән доғмалы, халг илә бағды олмалы вә онун истәк, арзуларыны ифадә әтмәлидир.

Биздә һалә индийә гәдәр бу нәг-санлары әтрафлы ачыб кәстәрән, драматур-га чиди, әмәли көмәк кәстәрән театр тәң-гиди дә йохдур. Биздә адәт үрә театр тәңгиди илә тәсәдуфи адамлар машғул олур вә бейүк бир тамаша һагында өтәри гәйдәрдән башга һеч бир шәй яамырлар. Бағыров йолдаш әдәби тәңгиддән даныш-дыгда иңчәсәнәтин, рәссамлығын, ма'мар-лығын да бу тәңгидә мәһтәп олдугуну хү-си оларак гәйд әтмишдир.

Йолдаш Бағыровун мә'рузәсини охуду-да партиянын вә халгын әдәбийятымыза нә гәдәр бейүк гиймәт вәрдийини, әдәбий-ятын халгын һәятында нә гәдәр мүнһүм роқ ойнадыгыны, совет азычысы адынын нә гәдәр шәрәфли әл олдуғуну фәхр илә хатырламамаг мүмкүн дейил. Бу ады доғ-рултмаг, Сталин әсрине лайиқ әсәрләр яратмаг, партиянын кәстәриләринә әмәл өдәрәк һәр чүр буржуа милләтчилийи тө-мәйүлләрдә, һәят тәһриф әтмәклә, мүр-тәчәликлә, сахта халгилыкә вә башга ябанчы чәрәялларла мүбаризә апармаг бизим вәзифәмишдир.

САБИТ РӘҺМАН.